

При оформленні карти ІД Львівської області (рис.2) використовувався значний арсенал картографічних зображувальних засобів – від простих геометричних значків до картограм у поєднанні зі складними діаграмними фігурами. Карта ІД Львівщини є картою з двома тематичними шарами: шар картограми і шар значків та діаграм. Для вибору числових меж інтервалів картограми використовувався прийом рівного розподілу значень.

Висновки. Зростання інвестиційної привабливості регіонів України, їх реіндустріалізація та створення вільних економічних зон і зон пріоритетного розвитку створюють потребу у картографуванні ІД. На основі цих карт проводитиметься цілісна со-

ціально-економічна оцінка відповідних територіальних комплексів національного чи регіонального значення.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на створення електронних карт ІД з елементами анімації, навігації та використанні динамічних спецефектів.

Карти ІД можуть бути орієнтовані не лише на пересічних користувачів, що мають потребу в геопросторовій інформації, а й на фахівців, яким необхідні актуальні та достовірні дані, зокрема фахівців в економічній галузі, управлінців різних категорій тощо.

**Рецензент – доктор географічних наук,
професор О.І. Шаблій**

Література:

1. Білоусова Н. Харків, Львів і Донецьк обігнали Київ / Н. Білоусова // День. – 2013. – 5-6 квітня.
2. Божок А.П. Картографія: Підруч. / А.П. Божок, А.Є. Осауленко, В.В. Пастух. – К.: Фітосоціоцентр, 1999. – 252 с.
3. Головне управління статистики у Львівській області: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua>
4. Книш М.М. Суспільно-географічна картографія: Навч.-метод. посіб. / М.М. Книш. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2009. – 136 с.
5. Україна. Промисловість та інвестиційна діяльність: Атлас. – К.: ДНВП «Картографія», 2003. – 80 с.
6. Шаблій О.І. Львів: комплексний атлас / О.І. Шаблій, С.О. Матковський, О.І. Вісьтак та ін. – К.: ДНВП «Картографія». – 2011. – 192 с.
7. Шаблій О.І. Основи суспільної географії / Fundamentals of Human Geography: [підруч.] / О.І. Шаблій. – 2-ге вид. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2012. – 296 с.
8. Ноговуї О. Mapping of investment activity of Lviv region / О. Ноговуї // Географія Рівненщини та суміжних областей. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присв. 10-річчю каф. географії і туризму у Міжнарод. екон.-гуманіт. ун-ті ім. акад. С. Дем'янчука; Рівне, 3-4 квіт. 2014 р. / Редкол.: А.С. Дем'янчук (голов. ред) та ін. – Рівне: Червінко А.В., 2014. – С. 68–73.

УДК 912.43 (477.6)

В.П. Грицеляк, І.В. Дикий

ТзОВ НВФ «Карти і атласи»

І.І. Ровенчак

Львівський національний університет імені Івана Франка

ГЕОГРАФІЧНА КАРТА «УКРАЇНА. ДОНБАС» ЯК ГЕОПРОСТОРОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ДЖЕРЕЛО

Стаття знайомить з виданням карти «Україна. Донбас». Вказано на актуальність та важливість картографування сучасних військових конфліктів на території України. Проаналізовано структуру карти, способи подання інформації. Описано схему компонування картографічного видання. Розкрито історичні, етнічні, культурні та економічні аспекти формування території Донбасу. Наведено причини та хронологію російсько-української війни на Донбасі.

Ключові слова: карта, Донбас, картографічна інформація, інформаційна війна.

V. Hrytselyak, I. Dykyi, I. Rovenchak

GEOGRAPHICAL MAP «UKRAINE. DONBAS» AS GEOSPATIAL AND INFORMATION SOURCE

The article introduces the map «Ukraine. Donbas». The topicality and importance of the mapping of modern military conflicts on the territory of Ukraine are indicated. The map's structure and methods of information preparation have been analyzed. The scheme of the cartographic publication composition is described. The historical, ethnic, cultural and economic aspects of the Donbas territory formation are discovered. The reasons and chronology of the Russian-Ukrainian war in Donbas are given.

Keywords: map, Donbas, cartographic information, information war.

В.П. Грицеляк, І.В. Дикий, І.І. Ровенчак

ГЕОГРАФИЧЕСКАЯ КАРТА «УКРАИНА. ДОНБАСС» КАК ГЕОПРОСТРАНСТВЕННО-ИНФОРМАЦИОННЫЙ ИСТОЧНИК

Статья знакомит с изданием карты «Украина. Донбасс». Указано на актуальность и важность картографирования современных военных конфликтов на территории Украины. Проанализирована структура карты, способы представления информации. Описана схема компоновки картографического издания. Раскрыты исторические, этнические, культурные и экономические аспекты формирования территории Донбасса. Приведены причины и хронология российско-украинской войны на Донбассе.

Ключевые слова: карта, Донбасс, картографическая информация, информационная война.

Вступ. Російсько-українська війна (чи, офіційно, антитерористична операція (АТО) — головна тема життя українського суспільства впродовж останнього року. З червня 2014 р. там продовжується збройне протистояння із сепаратистськими силами та регулярною російською армією, яка активно їх підтримує. Дуже важливим аспектом даного протистояння є інформаційна війна, котрій Українська держава надає занадто мало уваги. Тож чергова частина роботи, яку має виконувати на Донбасі держава Україна, лягає на плечі волонтерів та небайдужих патріотів різного фаху. У лютому 2015 р. львівська картографічна фірма НВФ «Карти і атласи» за підтримки науковців видала карту «Україна. Донбас», у якій розкрито геопросторові особливості донецьких земель як частини Української держави [8]. Видання стало продовженням серії карт «Соборна Україна» [7].

Вихідні передумови. Вивченням території Донбасу займалися дуже багато науковців. Заслужують на увагу праці Василя Пірка [6] та за редакцією Володимира Мозгового [3]. Також тема картографування донецьких степів розкрита у виданнях загальноукраїнської тематики [1, 2, 4, 5]. Останні трагічні події на Донбасі привернули увагу багатьох науковців, тож невдовзі слід очікувати видання цікавих досліджень з даної проблематики.

Мета статті — ознайомити з виданням карти «Україна. Донбас», яку підготували фахівці географі, картографи та історики, привернути увагу до важливості протидії російській пропаганді в інформаційній війні.

Виклад основного матеріалу. Карта «Україна. Донбас» вийшла друком у лютому 2015 р. — у час, коли цивілізований європейський світ намагався на переговорах у Мінську зупинити російську агресію проти України.

Карта «Україна. Донбас» має зручний настінний формат А2 (420×594 мм). Вона складається з трьох блоків: картографічного (основна карта та карти-врізки), ілюстративного (фотографії та діаграми) і текстового (рис.).

Основу картографічного блоку становить карта Донбасу масштабу 1: 1 500 000. На ній способом

якісного фону подано українську суцільну етнічну територію на 1930-і роки за В. Кубійовичем та А. Жуковським, яка заходить на сучасну територію Російської Федерації (західні райони Ростовської, південні і східні райони Белгородської та південний схід Воронежської областей) [4]. Також видно, що частини Станично-Луганського і Краснодонського районів, де більшість населення становлять росіяни (донські козаки), випадають з української етнічної території. На карті методом ареалів також подано межі Донецького кам'яновугільного басейну, назва якого у ХХ ст. поширилась на сучасні Донецьку і Луганську області. Крім загальногеографічної інформації (річкова сітка, кордони та адміністративні межі, система населених пунктів, транспортна мережа), методом значків подано також найбільші промислові об'єкти (шахти, металургійні комбінати, машинобудівні заводи та теплові електростанції) як важливий елемент культурно-географічного ландшафту краю. Для кожного населеного пункту подано рік заснування чи першої документальної згадки. Важливою є також інформація про первісні назви населених пунктів, багато з яких у радянський період були перейменовані в комуністично-більшовицькому дусі: Бахмут (Артемівськ), Лиман (Красний Лиман), Гришине (Красноармійськ), Нова Хрестівка (Кіровське), Олексіївка (Торез), Кадіївка (Стаханов), Голубівка (Кіровськ), Олександрівка (Первомайськ), Криндачівка (Красний Луч), Сорокине (Краснодон) тощо. Лише деякі радянські назви на початку 1990-х років були змінені на історичні: Ворошиловград (на Луганськ), Жданов (Маріуполь), Першотравневе (Мангуш), приазовські поселення греків. Процес декомунізації потрібно продовжити.

Карти-врізки представлені історичною ретроспективою адміністративно-територіального устрою краю (на періоди Козаччини, Російської імперії, УНР та УРСР) у масштабі 1: 5 500 000, картою географічного положення Донбасу в Україні, а також картою АТО.

Ілюстративний блок карти «Україна. Донбас» представлений двома діаграмами та тринадцятьма

Рис. Макет компоновки карти «Україна. Донбас». КВ – карти-врізки, Ф – фотографії, Д – діаграми, Т – текстові блоки

фотографіями, вісім з яких – фотографії визначних постатей-уродженців Донбасу: М. Шаповал, М. Скрипник, М. Чернявський, В. Сосюра, О. Тихий, А. Солов'яненко, М. Руденко та Патріарх Київський Філарет. Діаграми відображають національний склад населення Донецької та Луганської областей на 1926, 1989 і 2001 роки.

Текстовий блок складається з чотирьох підрозділів («Назва Донбас», «Заселення краю», «Промисловість» і «Антитерористична операція (АТО) на Донбасі») та невеликих описів до карт-врізок історичної ретроспективи («Козацький період (XVII-1775)», «У складі Російської імперії (1775-1917)», «Період УНР (1917-1920)», «Період УРСР (1920-1991)») і про визначних постатей Донеччини й Луганщини.

Перший підрозділ «Назва Донбас» розкриває походження назви «Донецький басейн» (скорочено «Донбас»), яка пішла від назви річки Сіверський Донець і вперше була вжита у 1827 р. Євграфом Ковалевським, ученим-геологом з Харкова. Територія Донбасу належить до таких історичних земель: західна частина Донецької області (по річці Кальміус) – це Запорозжя, північ Донецької та Луганської області – Слобідщина, південний схід Донецької області та південь Луганської – Донщина.

Другий підрозділ «Заселення краю» подає інформацію про освоєння донецьких степів. Інтенсивне залюднення донецьких степів розпочалося у XVI-XVII ст., коли сюди почали прибувати переселенці з корінної України. Тут вони звільнялись від поміщицьких повинностей, тому назвали ці землі Слобідською Україною (Слобідщиною, Слобожанщиною). Русійною силою освоєння степів стало козацтво. Однак, вбачаючи небезпеку в українському освоєнні новоприєднаних земель, російський уряд у XVIII ст. почав переселяти сюди росіян та іноземців. У 1778 р. в Приазов'я були переселені нащадки греків з Криму. У XIX ст. поміщики посилювали переселенський рух. Крім українців та росіян, тут поселялися також німці, євреї (у містах), серби, молдовани. У другій половині XIX – на початку XX ст. на Донбас почали активно прибувати люди в пошуках роботи. Індустріальний Донбас не оминули репресії радянської влади проти українського етносу. Про це свідчить місце захоронення жертв комуністичного режиму – Рутченкове поле біля Донецька. Внаслідок Голодомору 1932-33 рр. у цьому регіоні загинули сотні тисяч селян, здебільшого українців, а на їх місце переселили людей з Росії та Білорусі, що призвело до зменшення частки українців на Донбасі.

Третій підрозділ «Промисловість» стисло розкриває процес індустріалізації Донбасу, який роз-

почався після заснування міст Луганська (1795 р. у місті запрацював чавуноливарний завод) та Лисичанська (1796 р. в Лисячій балці почалося промислове видобування вугілля). Найшвидшими темпами індустріалізація проходила наприкінці XIX – у першій половині XX ст. Основні галузі: добування вугілля, чорна металургія, тепла електроенергетика, машинобудування, гірничохімічна.

Завершальний підрозділ «Антитерористична операція (АТО) на Донбасі» розкриває причини та хронологію сучасної російсько-української війни. Перемога революції Гідності, яка у лютому 2014 р. завершилася втечею колишнього президента В. Януковича, не входила у плани Росії та її президента В. Путіна. Тому навесні вона окупувала Крим та розпочала збройний конфлікт на Донбасі. Значною мірою ця авантюра їй вдалася завдяки багаторічній агресивній брехливій пропаганді серед місцевого населення, яке повелось на твори російської міфології.

Плани Росії до повного контролю над Україною можна поділити на два етапи. Перший полягав у втягненні України в Євразійський союз і повний контроль над її економікою, медіа-простором; у фінансуванні проросійських організацій – «Оплот» (парамілітарна), «Родіна» (ідеологічна) тощо. Після провалу першого етапу, Росія вдалася до розв'язання війни на сході України: організація і проведення у містах південного сходу України проросійських мітингів; захоплення російськими диверсантами обласних державних адміністрацій – Донецької, Луганської та Харківської. Проголошення маріонеткових Донецької (ДНР) та Луганської (ЛНР) народних республік, якими керували громадяни Росії (Бородай, Гіркін та інші); організація та проведення ДНР та ЛНР незаконних референдумів 11 травня 2014 р.

Для відновлення конституційного порядку українська влада розпочала антитерористичну операцію (АТО). У червні 2014 р. на Донбасі почалися бойові дії. Сепаратистські сили вдаються до заборонених міжнародними конвенціями методів ведення війни – прикриваються мирними жителями, ведуть стрільбу з житлових масивів, вдаються до тортур та страт полонених, обстрілів мирних жителів, використання антигуманних снарядів і газів. 17 липня російські військові збили пасажирський літак Boeing 777 міжнародного рейсу MH17 із 298 пасажирами на борту. Наприкінці серпня Росія вдалася до прямого введення регулярних військ, не визнаючи цього. Підписаний 5 вересня 2014 р. (поновлений 12 березня 2015 р.) у Мінську протокол щодо припинення вогню Росією та сепаратистами не виконується. Україна намагається розв'язати конфлікт насамперед мирним дипломатичним шляхом. На кінець січня 2015 р. за даними ООН жертвами війни на Донбасі стали понад 5 тисяч осіб. Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЕ) визнала 28 січня дії ДНР та ЛНР терористичними, а Росію позбавила права голосу.

Висновки. Нещодавно видана карта «Україна. Донбас» слугуватиме достовірним геопросторово-інформаційним джерелом у війні проти Росії, яку остання веде цинічно з використанням пропаганди, перекручування фактів та відкритої брехні. Це буде також сприяти подальшому розвитку тематичного регіонального картографування в Україні. Одним з його варіантів може бути продовження серії карт «Соборна Україна» на Слобідщину, Крим, Кубань тощо.

**Рецензент – доктор географічних наук,
професор О.І. Шаблій**

Література:

1. Атлас історії України / За ред. Д. Ісаєва. – К., 2012. – 152 с.
2. Атлас історії української державності / Авт.-упоряд. В. Грицеляк. – Львів, 2013. – 128 с.
3. Донеччина: У 2-х т. / За ред. В. Мозгового. – Донецьк, 2007. – 160 с.; 256 с.
4. Кубійович В. Карта України. М. 1: 2 000 000 / В. Кубійович, А. Жуковський. – Мюнхен, Париж, 1978.
5. Національний Атлас України / Голов. ред. Л.Г. Руденко. – К., 2012. – 440 с.
6. Пірко В. Заселення Донеччини у XVI-XVIII ст. / В. Пірко. – Донецьк, 2003. – 142 с.
7. Соборна Україна. Карта. М. 1: 3 500 000. – Львів, 2009.
8. Україна. Донбас. Карта. М. 1: 1 500 000. – Львів, 2015.